

**Advies over de gewenste
ontwikkelingen in de basiseducatie schooljaar 2002-2003**

1 Situering

Elk schooljaar brengt de Raad Volwassenenonderwijs een advies uit over de gewenste ontwikkelingen in de basiseducatie. De commissie Basiseducatie bereidt dit advies voor op basis van de evaluatienota van de inspectie en de gegevens over de ontwikkelingen in de basiseducatie van de administratie.

In zijn advies over de gewenste ontwikkelingen in de basiseducatie voor het schooljaar 2001-2002 nam de raad zich voor om naar aanleiding van het evaluatieonderzoek over 10 jaar basiseducatie een uitgebreider advies af te leveren op basis van de resultaten van dat onderzoek.

Die resultaten zijn nu bekend en de discussie over de toekomst van de basiseducatie wordt op diverse fora aangewakkerd.

Intussen stelt de overheid een nieuwe decretale regeling van de basiseducatie in het vooruitzicht. Een nieuw decreet dat moet leiden tot een betere integratie van de basiseducatie in het onderwijs in het algemeen en in het volwassenenonderwijs in het bijzonder.

Naar aanleiding van dit voornemen ontwikkelde de sector een visietekst en organiseerde de commissie basiseducatie op basis van die visietekst een discussieforum op het intranet van de Vlor. Aanvullend op de visietekst ontwikkelde de sector een nota over schaalgrootte en een nota over rendementsdenken.

In het advies over de gewenste ontwikkelingen in de basiseducatie voor het schooljaar 2002-2003 zal de raad rekening houden met deze ontwikkelingen. Het uitgangspunt voor dit advies is in de eerste plaats de studie over 10 jaar basiseducatie in Vlaanderen (¹). Daarnaast maakt de raad gebruik van de reacties op het discussieforum op het intranet van de Vlor, de visietekst van het coördinatorenoverleg, de aanvullende nota's over rendementsdenken en schaalgrootte en het cijfermateriaal van de administratie basiseducatie over de ontwikkelingen in de basiseducatie tijdens het schooljaar 2001-2002.

De raad zal, zo de minister dit wenst, tijdens het volgende schooljaar graag bepaalde elementen uit zijn advies verder concretiseren. Hij denkt daarbij in de eerste plaats aan een bespreking van de delen over de missie van de basiseducatie en de doelgroepen met vertegenwoordigers van SERV, VDAB, OSP, VIZO en de welzijnssector.

In alle gevallen verwacht de raad een formele adviesvraag van de minister naar aanleiding van concrete teksten over de modularisering van de basiseducatie, waarvan de overheid de verplichting in het vooruitzicht stelt. Daarnaast neemt de raad zich voor om tijdens het volgende schooljaar enkele belangrijke onderwijskundige vragen verder uit te diepen in adviezen op eigen initiatief.

De Raad Volwassenenonderwijs keurde dit advies unaniem goed.

¹ Kurt DE MEESTER, Inge DE MEYER en Dirk VAN DAMME (promotor), Tien jaar basiseducatie in Vlaanderen, OBPWO-project 99.02, Evaluatieonderzoek naar de realisatie van beleidsdoelstellingen, het bereik van doelgroepen, de effectiviteit van het educatieve aanbod en de doelmatigheid van de bestuurlijke organisatie met het oog op de optimalisering van de regelgeving, Universiteit Gent, vakgroep onderwijskunde, Gent, juni 2001, 243 bladzijden + bijlagen

2 Missie van de basiseducatie

Over de fundamentele keuze in het decreet basiseducatie dat basiseducatie onderwijs is, bestaat intussen een vrij grote eensgezindheid in de sector. Het decreet basiseducatie bevat enkel de kern van de missie van de basiseducatie.⁽²⁾ Over de lezing van die missie is er minder eensgezindheid.

Uit de eensgezindheid over het uitgangspunt dat basiseducatie onderwijs is, volgt volgens de Vlor duidelijkheid over de essentiële functies van de basiseducatie. Hij baseert deze uitspraken op zijn visie op onderwijs.⁽³⁾ De Vlor is van oordeel dat leren en blijven leren het beste antwoord is dat zowel de persoon als de gemeenschap kunnen geven op de uitdagingen van een wereld in versnelde verandering. Volgens die visie moet volwassenenonderwijs prioriteit geven aan vorming die de persoon in staat stelt om zich beter staande te houden in de samenleving en op een productieve wijze bij te dragen tot haar verdere ontwikkeling.⁽⁴⁾

Basiseducatie verbetert of leert basiscompetenties aan nodig om te functioneren in de brede leef- en maatschappelijke wereld bij laaggeschoolde volwassenen. Terugdringen van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid en de opstap naar verdere vorming en opleiding zijn de kerntaken van de basiseducatie.

De Vlaamse Onderwijsraad vraagt aan de overheid om, middels een veel duidelijkere en nauwkeurigere decretale omschrijving, de discussie over de missie van de basiseducatie in deze zin te beslechten: én ontwikkelen van elementaire vaardigheden én zorgen voor doorstroming naar andere voorzieningen. En om deze functies in het decreet te koppelen aan operationaliseerbare indicatoren.

2.1 Definitie van de doelgroep

Een uitspraak over de missie van de basiseducatie heeft gevolgen voor de definiëring van de doelgroep. Daarnaast stellen zich nog andere keuzes op dat vlak.

Volgens het decreet zijn laaggeschoolde volwassenen, meerderjarigen die niet beschikken over hetzij een gehomologeerd getuigschrift van lager secundair onderwijs, hetzij een getuigschrift van de tweede graad van het secundair onderwijs. Migranten hebben toegang tot de basiseducatie als zij ten hoogste tien jaar onderwijs genoten hebben in hun land van herkomst.⁽⁵⁾

Volgens de Vlaamse Onderwijsraad omvat de doelgroep van de basiseducatie alle volwassenen die niet of onvoldoende beschikken over de vereiste basiscompetenties om zich ten volle te ontplooiën en te participeren in de diverse geledingen van de maatschappij.

Uit de ervaring van de werkers blijkt dat er meerdere sub-doelgroepen zijn, die om een duidelijke en genuanceerde omschrijving vragen van een zeer gedifferentieerde werkelijkheid. Voor de Vlor gaat het niet over een prioritering tussen die verschillende

² Artikel 5:

§ 1 Basiseducatie omvat een samenhangend geheel van educatieve activiteiten ten gerieve van laaggeschoolde volwassenen en is gericht op het verwerven en verbeteren van elementaire taal- en rekenvaardigheid, het verruimen van sociale vaardigheden en het verbreden van de algemene maatschappelijke oriëntatie en integratie van de deelnemers.

§ 2 Basiseducatie omvat tevens de nodige activering- en keuzebegeleidingactiviteiten die de deelnemers vanuit hun reële mogelijkheden de bekwaamheid aanbrengen door te stromen naar andere educatieve voorzieningen, onder meer met het oog op hun verdere integratie in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

³ Visie op onderwijs, Vlaamse Onderwijsraad, Brussel, juni 1999, blz. 35 env.

⁴ Idem, punt 3.5.2.1 en 3.5.2.4 blz. 45

⁵ Decreet basiseducatie, artikel 3

doelgroepen. Hij wil met een betere definitie van de verschillende sub-doelgroepen nieuwe uitsluitingsmechanismen vermijden.

2.2 Diplomacriterium en instaptoetsen over reële basisvaardigheden

Scholingsgraad zegt niet alles over de reële basisvaardigheden van een persoon. Maar er moet wel een band zijn tussen de missie van de basiseducatie, de afbakening van de doelgroepen van de basiseducatie en de toelatingsvoorwaarden in de basiseducatie. Indien we pleiten voor een duidelijk omschreven missie van de basiseducatie en een duidelijke afbakening van de doelgroepen, dan sluit een pleidooi voor operationaliseerbare indicatoren daar onmiddellijk op aan. Scholingsgraad kan dan een operationaliseerbare indicator zijn, maar er zijn ook andere.

De Vlor betwijfelt of het diplomacriterium het enige criterium is. Ook goede voorlichting, screening van leervaardigheid, vooropleiding en elders verworven competenties en duidelijke afspraken over het curriculum in de verschillende sectoren van de volwasseneneducatie zijn middelen om overlappingen in de doelgroepen te vermijden. Een onafhankelijke instantie met deskundig personeel, die volwassenen, eventueel ook op basis van toetsen, voorlichten over hun mogelijkheden in de volwasseneneducatie zou de beste resultaten geven.

3 Verhouding met andere sectoren van het volwassenenonderwijs

De Vlor pleit voor een zeer zorgvuldige aanpak van de onderwijskundige integratie van de basiseducatie in het volwassenenonderwijs. Hij wijst er op dat de sector zelf gekant is tegen een organisatorische en structurele integratie van de basiseducatie in de andere vormen van volwassenenonderwijs omdat daarbij veel te veel knelpunten aan de orde zijn die een aantal zeer positieve verworvenheden van de basiseducatie in gevaar brengen.

Basiseducatie is, in tegenstelling tot de andere sectoren van de volwasseneneducatie, in essentie een systeem van vraaggestuurd leren. Vraaggestuurd leren biedt enkele voordelen die fundamenteel zijn in de aanpak van laaggeschoolde volwassenen. Een onderwijskundige integratie in het volwassenenonderwijs is alleen mogelijk indien een ervaringsgerichte aanpak methodologisch mogelijk blijft, indien de basiseducatie voldoende experimenteerruimte behoudt en indien zij de vrijheid behoudt om haar methodologische aanpak verder te ontwikkelen.

4 Aanbod

4.1 Inhoud

De raad hecht veel belang aan de relatie tussen de inhoud van de basiseducatie en de maatschappelijke evolutie. Hij vindt dat de inhoud van de basiseducatie voortdurend moet getoetst worden aan die maatschappelijke evoluties.

4.2 Reikwijdte

De reikwijdte van de basiseducatie houdt verband met de vraag naar het eindniveau van de basiseducatie. Een antwoord op die vraag vooronderstelt duidelijkheid over de einddoelen van de basiseducatie. Einddoelen die nauw samenhangen met de missie van de basiseducatie. Als we uitgaan van het standpunt dat basiseducatie onderwijs is, dan betekent dat eigenlijk dat basiseducatie in wezen zowel gericht is op maatschappelijk functioneren als op vervolgonderwijs.

4.3 Transparantie

De centra organiseren nu voor dezelfde doelgroepen en met dezelfde benamingen allerlei cursussen met zeer verschillende doelstellingen. Daardoor is er niet alleen een probleem

van vergelijkbaarheid tussen de centra, maar ook een probleem van transparantie van het aanbod. De vraag naar duidelijkheid over doelen en niveau's in de basiseducatie stelt zich steeds scherper. Modularisering van het aanbod van de basiseducatie kan hier een oplossing bieden.

4.4 Modularisering

Modulair onderwijs biedt volwassenen heel wat kansen om hun leren beter te snijden op maat van hun persoonlijke ambities en leefsituaties. Kortere leerwegen zullen de leerbereidheid van volwassenen zeker verhogen. ⁽⁶⁾

De Vlor is voorstander van een modularisering van het aanbod van de basiseducatie. Maar een modularisering die de eigenheid van de basiseducatie niet alleen respecteert, maar dat aanbod ook optimaliseert in functie van de eigen doelgroep van de basiseducatie. Zo moet volgens de Vlor een modulaire organisatie van het aanbod de mogelijkheid voor een specifiek aanbod voor de meest kansarme groepen verbeteren. En moet een vraaggestuurde aanpak mogelijk blijven.

Daarom vraagt de Vlor aan de minister om haar voorstellen in verband met de modularisering van het aanbod van de basiseducatie voor advies voor te leggen. Dit advies zal ook aanleiding geven tot meer concrete uitspraken over de reikwijdte van de basiseducatie.

5 Cursisten

5.1 Begeleiding

Gerichtheid op de doelgroep een sterk punt van de basiseducatie. Maar er is weinig sprake van een echte trajectmatige aanpak van cursisten. De Vlor pleit voor initiatieven die een duurzame participatie stimuleren door middel van trajectbegeleiding en om een bepaald deel van de middelen van de centra voor te behouden voor die begeleiding. Een goed systeem van cursistenbegeleiding is een essentieel onderdeel van de modularisering.

5.2 Werving

Nog al te weinig laaggeschoolden vinden de weg naar de basiseducatie. Bekendmaking volstaat niet om deze groep te werven. Mensen overwegen deelname aan basiseducatie pas op het ogenblik dat zij hun laaggeletterdheid of laaggecijferdheid zelf als een probleem ervaren. De welzijnssector kan daartoe een belangrijke bijdrage leveren.

Acties van individuele centra zullen veel effectiever zijn als zij passen in een globaal plan voor bekendmaking, promotie en sensibilisering van de basiseducatie op Vlaams niveau. De Vlor herhaalt hier zijn vraag naar een Vlaams actieplan tegen laaggeletterdheid en laaggecijferdheid. Het eerste luik van zo'n actieplan, een Vlaamse sensibiliserings- en promotiecampagne, kan nu onmiddellijk van start gaan en op korte termijn zorgen voor een toename van het aantal autochtone cursisten.

Ervaring leert dat het succes van werving en promotie zeer nauw samenhangt met de inhoud van de cursussen, het cursusaanbod, de aansluiting van het cursusaanbod bij nieuwe behoeften en de kennis van de doelgroep. De Vlor vraagt aan de overheid om projecten op te zetten met specifieke methodes die de structurele aansluiting van de basiseducatie bij de behoeften van haar doelgroep op lange termijn kunnen verbeteren. Voor de Vlor is dit een noodzakelijk tweede luik van zo'n actieplan.

⁶ Standpunt van de Vlaamse Onderwijsraad over een beleid voor levenslang en levensbreed leren, Algemene Raad, Brussel 30 april 2001, AR/RHE/DOC/007, blz. 4

6 De centra als professionele organisaties

6.1 Schaalgrootte

De Vlor vraagt aan de overheid om te onderzoeken wat de meest optimale schaal is van een centrum voor basiseducatie, vanuit het criterium "efficiëntie". Een goede definitie van het begrip 'efficiëntie' voor een centrum basiseducatie, houdt rekening met administratieve, organisatorische, economische en onderwijskundige aspecten.

Gedecentraliseerd werken is een noodzaak. Maar ook gedecentraliseerd werken heeft een prijs.

6.2 Beheer van de centra

Zoals blijkt uit zijn advies bij onderwijsdecreet XIV is de Vlor voorstander van een goede lokale verankering van de bestuursorganen van de centra.

De Vlor vraagt aan de overheid om in een nieuw decreet over de basiseducatie beheerstructuren uit te tekenen die de professionalisering van het beheer van de centra kunnen bevorderen. Een centrum voor basiseducatie beheren, vraagt drie vormen van deskundigheid: kennis van de lokale netwerken, deskundigheid inzake leren van laaggeschoolden en deskundigheid inzake het beheer van centra. Deze laatste vorm van deskundigheid is nu niet altijd aanwezig in de raden van beheer van de centra. Bij de aanduiding van beheerders uit de algemene vergaderingen zouden de centra een evenwichtige aanwezigheid van deze drie vormen van deskundigheid in hun raden van beheer moeten kunnen bereiken.

6.3 Erkenning en kwaliteitszorg

De Vlor vraagt aan de overheid om in een nieuw decreet over de basiseducatie de centra te verplichten om, met de steun van het VOCB, een systeem van interne kwaliteitszorg op te zetten.

De overheid, met name de inspectie, zorgt voor externe kwaliteitsbewaking.

In de basiseducatie, zoals in de andere onderwijssectoren, is een band tussen kwaliteitsbewaking en erkenning op zijn plaats. Het decreet geeft de Vlor adviesbevoegdheid over de erkenning van de centra. De Vlor wenst deze adviesbevoegdheid uitdrukkelijk te behouden.

7 Personeel

7.1 Personeelsstatuut

De integratie van de basiseducatie in onderwijs moet ook blijken uit het statuut van het personeel van de centra. Volgens de Vlor is het logisch dat het personeel van de centra een onderwijsstatuut krijgt dat gelijkwaardig is aan de statuten van het personeel in andere sectoren van het onderwijs. Maar in functie van de pedagogische opdracht van de basiseducatie kiest de Vlor hier voor een statuut dat aangepast is aan de eigenheid van de basiseducatie. Over de concrete modaliteiten van het statuut die geen onderwijskundige gevolgen hebben, doet de Vlor geen uitspraken.

7.2 Creatie van een middenkader

Afhankelijk van de uitkomst van de discussie over de schaalgrootte van de centra vraagt de Vlor voor de centra de statutaire en financiële mogelijkheden om een middenkader te creëren. Onder middenkader verstaan we hier administratieve en/of educatieve medewerkers die een centrum geheel of gedeeltelijk inzet om de directeur op deelterreinen

van het beleid en het beheer van het centrum te ondersteunen.

7.3 Opleiding

De lerarenopleidingen hebben geen aandacht voor competenties nodig in de basiseducatie. Opteren voor een afzonderlijke voorziening in voortgezette opleiding is een mogelijkheid. Maar het kan niet de bedoeling zijn dat elk departement lerarenopleiding zo'n opleiding voorziet. Bovendien ontbreekt bij voortgezette opleidingen de kwaliteitscontrole.

De Vlor wil de discussie over de lerarenopleiding voor de basiseducatie opentrekken en meenemen in de discussie over de toekomst van de lerarenopleiding. We moeten zoeken naar een antwoord op de vraag wat de beste formule is om de specifieke basiscompetenties te verwerven die nodig zijn om te werken met laaggeschoolde volwassenen.

8 Financiering

Volgens de Vlor kan het niet volstaan het bereik van de basiseducatie te verbeteren door haar rendement te verhogen, maar is een verdere substantiële stijging van de financiële middelen nodig.

De Vlor wenst het principe van enveloppefinanciering te behouden, maar blijft aandringen op uitbreiding van de reguliere middelen. Hij vindt dat voor alle decretale opdrachten reguliere middelen nodig zijn. De Vlor herhaalt hier zijn advies over het inburgeringsdecreet over dit principe. Hij pleit voor een regeling die de reguliere aanbodverstrekkers voor alle decretale opdrachten organieke middelen geeft voor lonen en werking in plaats van projectfinanciering op basis van protocollen zoals tijdens de experimentele fase.⁽⁷⁾

Het pleidooi van de Vlor voor reguliere middelen voor decretale opdrachten sluit projectfinanciering niet uit. Voor nieuwe opdrachten en experimenten zijn projectmiddelen nodig en noodzakelijk.

De Vlor pleit voor een groeimechanisme voor de enveloppefinanciering. Hij herhaalt zijn pleidooi voor een aanvulling van de enveloppe met werkingsmiddelen en middelen voor infrastructuur. De Vlor vraagt voor infrastructuur een eenmalige injectie om zeer acute noden op te lossen die een gevolg zijn van de desinvestering uit het verleden.

Monique De Ridder
secretaris

Patrick Weyn
voorzitter

⁷ Advies over het voorontwerp van inburgeringsdecreet, Vlaamse Onderwijsraad, Algemene raad, Brussel, 22 januari 2002, AR/PCA/ADV/005, blz. 2